

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Gregor Pleše

Vloga spina v javnih politikah
Primer: OMU

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Gregor Pleše

Mentor: Red. prof. dr. Igor Lukšič

Somentorica: Doc. dr. Simona Kustec Lipicer

Vloga spina v javnih politikah
Primer: OMU

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2007

17. julij bo verjetno dan, ki ga Tony Blair ne bo nikoli pozabil . V Washingtonu mu je ameriški Kongres priredil svečan sprejem kot nagrado, da se je pridružil ameriški invaziji na Irak. Na isti dan se je v Veliki Britaniji dr. David Kelly, vladni znanstvenik in glavni svetovalec programa orožje za množično uničevanje v Iraku, odpravil na sprehod. Naslednji dan so ga našli mrtvega. Očitno je napravil samomor.

Vznesenost se je spremenila v obup, ko je ministrski predsednik izvedel za novico, ki je spodkopala zaupanje v njegovo vlado, odprla nezaslišano preiskavo in kar je mogoče še najhujše, izpostavila je vprašanje o premierovi presoji in poštenosti o najpomembnejši stvari, ki preizkuša vsakega voditelja države – povesti jo v vojno. (Financial Times Editorial, 30. maj 2003, v The Guardian, 31. maj 2003)

VLOGA SPINA V JANIH POLITIKAH PRIMER: OMU

Namen diplomskega dela je analiza načina vladanja in obvladovanja medijskih politik imenovan **spin**. V delu bomo obravnavali za nas najbolj pomemben dokument, **dosje o orožju za množično uničevanje v Iraku**. Obravnava dosjeja o orožju za množično uničevanje se je odvijala preko vladnih institucij Velike Britanije do njenega parlamenta ter posledično tudi v medijih in javnosti. Dosje je postal predmet političnega odločanja v legitimnih političnih institucijah vlade Velike Britanije in se posledično znašel na njenem **javnem dnevnem redu**. Prikazali in dokazali bomo, da je bil dosje ustvarjen in umeščen na javni dnevni red vlade in v medije po zaslugi strokovnjakov imenovanih **spin doktorjev**, ki delujejo v majhnem prostoru med političnim dogodkom in novico, ki jo kasneje posredujejo javnostim. Obenem pa bomo poskušali umestiti naš dosje v različne zvrsti javnega dnevnega reda. Oblikovanje dnevnega reda je tesno povezano z zaznavo relevantnih družbenih problemov in (ne)sposobnostjo transformacije teh problemov v predmet političnega odločanja. Vladni odločevalci oziroma v našem primeru vlada Velike Britanije so dosje najprej umestili na institucionalni javni dnevni red in nato še priredili kot sistemsko temo, vendar so ga temeljito prikrojili svojim potrebam in tudi svojim interesom.

Ključne besede: javni dnevni red, spin, spin doktorji, OMU

THE ROLE OF SPIN IN PUBLIC POLICIES CASE STUDY: WMD

Our intention in this diploma is analysis of govern manners and analysis of mastering media also known as **spin**. The main and most important document in this literary pursuit is **dossier Iraq's weapons of mass destruction**. This dossier has become subject of political decisions in political institutions of United Kingdom government and consequently landed on it's **agenda setting**. The debate round dossier Iraq's weapons of mass destruction has taken place in institutions of Great Britain government, also in it's parliament and thus consequently in media and wide public. This literary pursuit will expose and prove that experts called **spin doctors** who operate the tiny space between when a political event takes place and when it is first reported to wider public, have created and installed dossier on government's agenda setting. Also will this pursuit try to fit dossier in different types of agenda setting models. Agenda setting is narrowly connected with sensing relevant public problems and ability to transform these problems into a case of political decisions. Political actors, in our case government of Great Britain have fit dossier on institutional agenda and consequently adopted subject for systemic agenda, and they also adopted dossier to their needs interests.

Key words: agenda setting, spin, spin doctors, WMD

KAZALO

1. UVOD.....	6
2. METODOLOŠKI NAČRT	8
3. VLADNI DOSJE O OROŽJU ZA MNOŽIČNO UNIČEVANJE	11
4. OPREDELITEV POJMOV	16
4.1 »SPIN DOCTORING«.....	17
4.2 »SPIN DOKTORJI«	19
4.3 JAVNI DNEVNI RED.....	23
4.3.1 POTEK OBLIKOVANJA JAVNEGA DNEVNEGA REDA	24
4.3.2 IGRALCI V PROCESU OBLIKOVANJA JAVNEGA DNEVNEGA REDA.....	26
4.3.3 ZVRSTI OBLIKOVANJA JAVNEGA DNEVNEGA REDA	35
5. NAČINI LOCIRANOSTI PROBLEMA DOSJEJA ZA MNOŽIČNO UNIČEVANJE V IRAKU NA JAVNI DNEVNI RED	38
6. VLOGA SPINA IN SPIN DOKTORJEV V DOSJEJU O OROŽJU ZA MNOŽIČNO UNIČEVANJE V IRAKU	43
7. SKLEPNA BESEDA.....	47
8. LITERATURA IN VIRI.....	51
9. PRILOGE	54

1. UVOD

Namen diplomskega dela je analizirati način vladanja in obvladovanja medijskih politik imenovan spin¹ ter proces oblikovanja javnih politik vlade Velike Britanije na primeru dosjeja o orožju za množično uničevanje v Iraku, obenem pa poskušali dokazati, da je dosje o orožju za množično uničevanje postal javni problem.

V nalogi bomo prikazali, zakaj se je ta tematika znašla na dnevnem redu odločanja, kakšne so bile posledice tega, kateri igralci so bili udeleženi v igri .

Tema je po našem mnenju zanimiva iz vidika odločanja o javnih politikah, ki so danes nepogrešljiv del vodenja modernih demokratičnih držav, poleg tega pa predstavlja izziv na politološkem področju, saj bomo poskušali prikazati oblikovanje medijskih politik s strani političnih odločevalcev, ki s svojim dovršenim znanjem kreirajo podobo javnega mnenja in uporabljajo medije za orodje, manipulacijo in zasipavanje nevednih javnosti s propagando.

Po invaziji na Irak so se začela v medijih postavljati vprašanja in pomisleki, zakaj niso v državi našli nobenega dokaza o obstoju orožja za množično uničevanje. Ob aferah, ki so izbruhnile, da tega orožja sploh nikoli ni bilo in da so države zaveznice same delno priznale, da je bil njihov interes zgolj si pridobiti kontrolo nad naftnimi vrelci bližnjega vzhoda, ki jih svetovne velesile še niso obvladovale, obstaja dejstvo, da so vladni aparati izkoristili moč medijev za izvajanje svojih politik.

---

¹ Spin oziroma spin doktorji predstavljajo specifično obliko političnih odnosov z javnostmi oziroma strokovnjake, ki delujejo na tem področju. Pojem smo pustili v izvorniku in ga uporabljali v delu nedotaknjena. Poskušali smo ga sloveniti, vendar nismo našli ustreznega prevoda. V javni rabi se v slovenščini se za izraz spin doktor uporabljajo termini kot so obračalec resnice, propagandist ali komunikacijski manipulator.

S kakšnim namenom so se vlade držav, konkretno vlada Velike Britanije, odločile prikazati državo kot največjo grožnjo zahodni civilizaciji prav z orožjem za množično uničevanje? Kako je sploh prišla na dnevni red odločevalcev tematika, ki ima temelje problema zapisane v strogo zaupnem dokumentu vladne administracije, ki ji kodeks o javnih uslužbencih prepoveduje kakršnokoli komentiranje ali razkrivanje takega tipa dokumenta?

Dosje o orožju za množično uničevanje v Iraku, je bil izdan s strani vlade Velike Britanije 24. septembra 2002, s polnimi pooblastili skupnega obveščevalnega komiteja. Predstavljen je bil kot javni dokument v parlamentu Velike Britanije in ne le kot ugotovitve obveščevalnih služb, ki bi jih preučevala administracija vlade Velike Britanije.

Neizpodbitno dejstvo je, da je dosje o orožju za množično uničevanje v Iraku prišel v britanske medije in s tem sprožil problem, ki so ga morali vladni odločevalci sprejeti na dnevni red. S tem pa za sabo potegnil kup zastrašujočih posledic, ki so se končale celo s smrtnim izidom.

2. METODOLOŠKI NAČRT

V tem poglavju bomo predstavili osnovne metodološke predispozicije za izdelavo naše naloge.

Osnovni metodološki potek analize bo potekal po deduktivni poti, kar pomeni, da empirični problem rešujemo z uporabo in preverjanjem teorij kot abstraktnih modelov ali pojmovnih okvirov, ki nam pomagajo ločiti bistvo od nebistvenega v zastavljenem problemu ali primeru (Bučar, Šabič, Brglez 2000, 14).

Metode, ki jih bomo uporabili v nalogi, so naslednje: zbiranje virov, analiza in interpretacija primarnih virov, analiza in interpretacija sekundarnih virov, opisna metoda. Z analizo in interpretacijo primarnih virov bomo pregledovali zakonske akte Velike Britanije ter za nas najbolj pomemben dokument, dosje »*Orožje za množično uničevanje v Iraku*«(Internet1). Z analizo in interpretacijo sekundarnih virov bomo postavili politološko ogrodje z literaturo, ki zajema proces oblikovanja javnih politik ter definicije in pojme spina.

Opisna metoda pa nam bo pripomogla k razlagi teme preko teoretičnih konceptov, ki nam nudijo razlago za oblikovanje javnih politik, ko jih bomo opisovali.

V poglavju opredelitev pojmov smo postavili politološko ogrodje, torej umestitev teme v teoretično podstat ter opredelili pojme in definicije spin doktorjev. Prav tako smo predstavili definicije oblikovanja javnih politik, definicije igralcev, ki sodelujejo v procesu oblikovanja javnega dnevnega reda.

Namen diplomskega dela je analizirati problem oblikovanja javnih politik vlade Velike Britanije, na primeru dosjeja orožja za množično uničevanje v Iraku, obenem pa poskušati prikazati proces obvladovanja medijskih politik imenovan Spin, oziroma kako so t. i. spin doktorji priredili dosje orožja za množično uničevanje v Iraku.

Študija dosjeja o orožju za množično uničevanje v Iraku nakazuje na problem prirejanja podatkov in posledično s tem interpretacijo le teh v korist vladnih določevalcev. S tem ko je vlada objavila strogo zaupen dokument in ga predstavila v medijih kot dokaz za izvajanje vojaških operacij, se začne vzpostavljati vprašanje o verodostojnosti tega dokumenta. Kasnejše analize, ki se jih v tem delu ne bomo dotikali, so pokazale, da takega orožja, kot je bilo predstavljeno v dokumentu, nikoli ni bilo v Iraku.

Dosje se je torej znašel na javnem dnevnem redu političnih odločevalcev in s tem sprožil proces oblikovanja in odločanja vladnih in javnih politik vlade Velike Britanije. Dosje je bil predstavljen v parlamentu in obravnavan s strani ministrov vlade Velike Britanije. Teza, ki se nam zdi smiselna za naše delo je: *Problem dosjeja o orožju za množično uničevanje v Iraku se je znašel na formalnem oziroma institucionalnem javnem dnevnem redu po odločitvi spin doktorjev.*

Ker je dosje zajel državno raven delovanja in se pojavil v zakonodajnih in izvršilnih političnih institucijah, si lahko postavimo podvprašanje: *Ali tematika sovпада s ponujenimi zvrstmi dnevnih redov?*

Nadalje se nam zdi primerno izpostaviti vlogo spina in spin doktorjev pri dosjeju o orožju za množično uničevanje v Iraku. Spin doktorji so po našem mnenju odigrali ključno vlogo pri oblikovanju dosjeja in njegove interpretacije v medijih.

Kot se je izkazalo, je bilo poročanje v medijih obvladljivo s strani vlade Velike Britanije, konkretnije s strani direktorja za odnose z javnostmi. Zatorej se nam zdi smotno tudi poudariti vlogo spin doktorjev pri postavitvi dosjeja o orožju za množično uničevanje v Iraku na institucionalno agendo političnih odločevalcev v Veliki Britaniji.

V nalogi se nam vzpostavlja teza in pa podvprašanje, ki se konkretno nanašata na dokument, in s tem posledično analizo le tega.

Zanima nas torej, ali problem dosjeja sovпада z že ponujenimi zvrstmi dnevnih redov. Ker so primer dosjeja orožja za množično uničevanje v Iraku sprožili vladni odločevalci,

lahko trdimo, da je problem vzniknil na institucionalnem dnevnem redu. Obenem pa je primer pritegnil širšo pozornost javnosti in medijev, ter se posledično pojavil tudi na sistemskem dnevnem redu.

Konkretnije nas znotraj teorij in definicij o javnem dnevnem redu zanimajo zvrsti javnih dnevnih redov, saj nam ponujajo vpogled v različne ravni, področja, časovne komponente, ter zvrsti političnih institucij delovanja. Zato smo v poglavju opredelitev pojmov posvetili pozornost teorijam javnih dnevnih redov in njihovim zvrstem.

3. VLADNI DOSJE O OROŽJU ZA MNOŽIČNO UNIČEVANJE

22. septembra 2002 je vlada Velike Britanije objavila dosje z naslovom *»OROŽJE ZA MNOŽIČNO UNIČEVANJE V IRAKU: UGOTOVITVE VLADE VELIKE BRITANIJE«*(Internet1).

Dosje je vseboval predgovor ministrskega predsednika.

»Velik del dokumenta, ki je bil objavljen danes, temelji na delu Skupnega obveščevalnega komiteja (JIC²). Komite je jedro britanskega obveščevalnega stroja in že preko šestdeset let podaja redne ocene o zunanjih politikah in mednarodnih varnostnih vprašanjih vsem dosedanjim ministrskim predsednikom.

Vse njegovo delo ter prav tako v njem zaobjeto gradivo je v glavnem klasificirano kot zaupno. Pravzaprav je to nezaslišano, da vlada objavi tak tip dokumenta, vendar pa želim, na višku debate o Iraku ter o orožju za množično uničevanje, deliti razloge z britansko javnostjo, kajti verjamem, da obstaja razlog o resni grožnji britanskemu nacionalnemu interesu.

V zadnjih mesecih sem bil večkrat opozorjen na dokaze, ki prihajajo iz Iraka, da Saddam Hussein kljub sankcijam, navkljub škodi, katero je utrpel v preteklosti, ter navkljub resolucijam varnostnega sveta ZN, nadaljuje z razvojem orožij za množično uničevanje in z njimi sposobnost povzročanja resne škode v regiji ter ogrožanje svetovnega miru.

Zbiranje podatkov v Iraku ni lahko delo. Diktatorski režim Saddama Huseina je eden izmed najbolj skrivnostnih režimov na svetu. Zatorej verjamem, da bodo ljudje razumeli nespecifičnost virov, ki so predstavili mnenja v tem dokumentu in zakaj ne moremo

---

² JIC – Joint Intelligence Committee je sestavljen iz treh vrhov obveščevalnih in varnostnih agencij, vodje varnostne obveščevalne službe ter višjih uslužbencev ključnih vladnih resorjev.

objaviti vsega kar nam je znano. Zato seveda ne moremo objaviti grobega poročila. Ostali ministri in jaz smo bili natančno obveščeni o poročilu in izražamo zadovoljstvo o njem. Prav tako bi se rad poklonil našim obveščevalnim in varnostnim službam, ki opravljajo izredno delo.

Brez dvoma, v kar verjamem tudi jaz, je nastalo poročilo ugotovilo, da Saddam Hussein nadaljuje s proizvodnjo kemičnih in bioloških orožij, razvojem jedrskih orožij, ter da je razširil obseg svojega raketno-balističnega programa. Prav tako verjamem, kot je navedeno v tem dokumentu, da bo Saddam Hussein poskušal prikriti orožja pred inšpektorji ZN.

Komite mi je v nedavnih mesecih predstavil podobo, ki je postala zaskrbljujoča. Postalo je jasno, navkljub sankcijam, da politika zadrževanja ni bila učinkovita za zaustavitev razvoja teh orožij.

Sploh ne dvomim o tem, da je bil narejen napredek na področju orožij za množično uničevanje, ki predstavlja resno grožnjo, zato mora biti ustavljen.

Saddam Hussein ni uporabil kemičnih orožij proti državnim sovražnikom, ampak tudi proti lastnemu ljudstvu. Poročilo jasno nakazuje nadgradnjo kapacitet orožij za množično uničevanje, mnenje, da bo uporabil ta orožja za njegove strateške interese, podrobneje za doseg njegovega cilja: regijske dominacije. Dokument prav tako razkriva pripravljenost nekaterih orožij za množično uničevanje ter njihovo uporabo v 45 minutah.

Povsem jasno mi je, da Saddam Huseein namerava narediti vse, da bi ta orožja prikriji ter se jim nikakor ne bi odrekel.

V današnjem soodvisnem svetu, večji regionalni konflikt ne ostaja omejen znotraj regije same. Soočenje z nekom, ki je sposoben uporabiti orožja za množično uničevanje, verjamem, da se mora mednarodna skupnost postaviti sama zase, ter si zagotoviti avtoriteto.

Grožnja, ki ogroža mednarodni mir in varnost, še posebej, če so orožja za množično uničevanje na voljo brutalnemu in agresivnemu režimu, kot je režim Saddama Huseeina, je resnična. Če se ne bomo zoperstavili tej grožnji, ne samo, da tvegamo spodkopavanje avtoritete ZN, katerega resolucije so že kršene, ampak kar je dolgoročno še najpomembnejše, tvegamo blaginjo in življenja naših lastnih ljudi.

Z informacijami, s katerimi sem bil seznanjen, ima vlada Velike Britanije pravico do podpore pri vseh zahtevah, pri zaustavitvi vseh programov orožij za množično uničevanje. Zagotoviti moramo vse, da ne bo prišlo do uporabe teh orožij, ter preprečiti razvoj novih.« (Internet1).

V administrativnem povzetku je navedeno da:

1. Pod vodstvom Saddama Husseina je Irak razvil kemična in biološka orožja in pridobil rakete, ki dovoljujejo napade na sosednje države s temi orožji, ter vztrajno poskuša razviti jedrsko bombo. Iraško vodstvo je uporabilo kemična vojaška sredstva tako v vojni proti Iranu, kot tudi proti lastnemu ljudstvu. Po zaustavitvi ognja leta 1991 se je Saddam Hussein brezpogojno strinjal z uničenjem orožij za množično uničevanje.
2. Veliko inovacij o orožjih za množično uničevanje v Iraku izvira iz poročil ZN, ki so že postala javna domena. Irak torej še vedno poseduje po letu 1991 kemična in biološka sredstva ter orožja, ki jih je proizvedel pred Zalivsko vojno. Poročila nakazujejo, da je Irak obnovil področja, na katerih je že prej proizvajal kemična in biološka sredstva. Prav tako se nakazuje, da je Irak sposoben proizvesti ta sredstva, ter jih z bombami, minami, artilerijskimi raketami ter balističnimi izstrelki izstreliti proti sovražniku.
3. Neodvisen in dobro raziskan pregled teh javnih dokazov je bil pripravljen s strani Mednarodnega inštituta za strateške študije (IISS³) 9. septembra 2002. Poročilo Mednarodnega inštituta za strateške študije prav tako poroča, da je Irak sposoben

---

³ IISS – International Institute for Strategic Studies

proizvesti jedrsko orožje v nekaj mesecih po prejetju cepljivih materialov od tujih virov.

4. Kot javni dokazi so zelo pomembne tudi informacije, ki so bile vladi Velike Britanije dosegljive preko tajnih obveščevalnih virov in so opisane bolj natančno v tem dokumentu. To poročilo nam ne more povedati vsega. Lahko pa nam oriše jasnejšo sliko o iraških načrtih in sposobnostih. Prav tako nakazuje, da Saddam Hussein daje velik pomen posedovanju orožij za množično uničevanje, katere pojmuje kot osnovo za iraško moč v njegovi regiji. Razvidno je tudi, da ta orožja niso pojmovana kot orožja za uporabo v skrajni sili. Saddam Hussein jih je pripravljen uporabiti tudi proti lastnemu ljudstvu ter jih odločno zadržati preko vrzeli v resolucijah varnostnega sveta ZN.
5. Poročilo tudi navaja, da Irak pripravlja načrte o prikrievanju teh orožij, vključno z obtožujočimi dokumenti obnovljenih inšpekcij. Prav tako tudi potrjuje, da navkljub sankcijam in politiki zadrževanja, Saddam Hussein nadaljuje razvoj protizakonitih programov za napredek orožja.
6. Po končnem poročilu predvidevamo da Irak:
  - nadaljuje s proizvodnjo kemičnih in bioloških sredstev;
  - poseduje vojaške načrte za uporabo kemičnega in biološkega orožja, ki jih je pripravljen uporabiti tudi proti lastni šiitski populaciji. Nekatera orožja tega tipa so lahko v 45 minutah pripravljena za uporabo.
  - razvija laboratorije za vojaške potrebe, proizvedel je nov testni motor za nadaljnji razvoj izstrelkov, ki so sposobni doseči britanske baze na Cipru ter Grčijo in Turčijo, ki sta članici NATO-a, ter prav tako vse sosednje države Iraka in Izrael. (Internet1)

Nadalje je v 3. poglavju dosjeja navedeno:

»V tem poglavju je zapisano vse, kar vemo o kemičnih, bioloških, jedrskih in balističnih programih Saddama Husseina, zbranih preko vseh razpoložljivih dokazov. Poročila o rezultatih inšpekcij ZN in druge javno dostopne informacije, jasno nakazujejo o iraških dosežkih na razvoju njihovih programov po letu 1998. Glavni zaključki so da:

- so iraške vojaške sile sposobne uporabiti biološka orožja, na povelje ter z nadzorom ter logistično podporo. Iraška vojska je sposobna pripraviti ta orožja v roku 45 minut od odločitve o takem povelju.

Naknadno poročilo je postalo razpoložljivo iz zanesljivih virov, ki dopolnjujejo in dodajajo prejšnjim poročilom, ter pritrjujejo skupnemu obveščevalnemu komiteju o ugotovitvi, da Irak poseduje kemična in biološka orožja. Poročilo prav tako nakazuje o razpravah v Iraškem vodstvu o uporabi teh orožij. To poročilo poroča o: - Husseinovi pripravljenosti uporabe kemičnih in bioloških orožij; poročilo navaja, da je del Iraškega vojaškega načrtovanja uporaba kemičnega in biološkega orožja, vključno proti lastnemu šiitskemu ljudstvu. Prav tako je navedeno, da je iraška vojska sposobna pripraviti kemično in biološko orožje v roku 45 minut od izdaje ukaza. (Internet1).

4. OPREDELITEV POJMOV

Pri obravnavi in analizi dosjeja o orožju za množično uničevanje v Iraku, smo za politološko ogrodje izbrali teorije javnih dnevnih redov, konkretnije zvrsti le-teh, definicije in pojme spin doktorjev in večine političnih odnosov z javnostmi imenovane spin.

Obravnava dosjeja o orožju za množično uničevanje se je odvijala preko vladnih institucij Velike Britanije do njenega parlamenta ter posledično tudi v medijih in javnosti. Dosje o orožju za množično uničevanje v Iraku je torej postal predmet političnega odločanja v legitimnih političnih institucijah Velike Britanije. Zato nam bodo teorije javnih dnevnih redov omogočile podrobnejši vpogled in umestitev dosjeja oziroma problema na institucionalno agendo vlade Velike Britanije. Poleg zvrsti javnih redov nas znotraj teorij zanima tudi vloga medijev, ki predstavljajo enega od ključnih dejavnikov pri oblikovanju in izvajanju javnega dnevnega reda.

Glede na zastavljeno tezo v našem delu bomo opredelili in definirali pojme spina in spin doktorjev, saj so ravno ti strokovnjaki po našem mnenju glavni akterji pri ustvarjanju in sprožanju dosjeja o orožju za množično uničevanje v Iraku na dnevni red vlade in parlamenta Velike Britanije. Natančneje bomo preučili teorije spina preko novinarske prizme dojemanja tega fenomena. Seveda pa bomo tudi izpostavili politološki vpogled v sam spin. Posledično bomo predstavili strokovnjake s področja spina, ki delujejo v majhnem prostoru med političnim dogodkom in novico, ki jo kasneje posredujejo javnostim.

4.1 »SPIN DOCTORING«

Vloga nadzora virov nad informacijskimi tokovi je pravzaprav razumljena kot zagotavljanje restrikcij nad informacijskimi tokovi samimi, te pa so (restrikcije) funkcionalno, če ne že identične restrikcijam neposredne uporabe moči države. Vloga diskretne zakonodaje in sistema, ki jo spremlja, pa je zagotavljanje temeljev državnega nadzora nad komunikacijskimi strategijami. Molčečnost/diskretnost zagotavlja državi postavljanje ločnic za uzakonjenje javnih komunikacij in s tem posledično komunikacijsko selekcijo (Palmer, 2000, 163).

»Spin doctoring« oziroma krajše imenovan »SPIN« se nanaša na niz aktivnosti v zvezi s posameznikom. Nanaša se na odobravanje ali zavračanje intervjujev posamezne osebe ter na usmerjanje tistih, ki dajejo intervjuje, kaj naj povedo in kaj ne. Vključuje tudi komentiranje zgodb ali pogovore z novinarji (Street 2001, 125). »Spin doctoring« vključuje pisanje govorov, spremljanje zgodb oziroma vesti, ki so namenjene novinarjem in se dotika tudi prisile ali prepričevanja novinarjev, bodisi z grožnjami, bodisi s prikupljivostjo, da bi se njihovo osebnost prikazalo v najlepši luči. (Street 2001, 126).

Fenomen »spin doctoring« je nizanje novic in informacij z namenom prikazati institucije oblasti v najboljši možni luči. »Spin« in »resnica« sta si pogosto oziroma vedno nasprotujoča in vzajemno izključujoča.

Toda na podlagi teh dognanj se izraz »spin« nanaša na nekaj več, kot da je zgolj novo ime neke stare igre. Gre za umetnost retorike, terminsko dovršene in v službi strokovnjakov, ki so v interakciji z ostalimi strokovnjaki. Tako imamo verzijo resnice, ki pa stoji na podstavku (podiju) oglaševalskega okolja. Biti mora robustna in argumentacijsko močna, drugače ne bo zmagala. Prepričati ljudi, da sprejmejo tvojo verzijo (razlago) dogodkov, ali resnico, ki tekmuje z ostalimi verzijami (razlagami) je od nekdaj bila dialoška srčika retorike (Aitchison 2003, 124).

Sposobnost obračanja (»to spin«) zgodbe je ne samo to, kakšno je stališče vladno-administrativnega osebja, ampak tudi kakšna so mnenja in stališča medijev o samem osebj. Obračanje (»to spin«) zgodbe je, izkoristiti jo v lastno korist s svojimi namestniki, izjavami za javnost, radijskimi dejstvi in ostalimi naklonjenimi viri, z namenom, da je zgodba prikazana s tistega zornega kota, kjer se kaže v najboljši možni luči. Uspešen »spin« pogosto pridobi medije na svojo stran s prepričevanjem – preko poročil, ozadji zgodb ali drugimi metodami prepričevanja – da je ta »spin« v sami zgodbi pravilen. Isti rezultat pa lahko »spinner« doseže tako, da namesto prepričevanja olajša delo reporterjev tako, da reporterji delajo za »spinnerje«. Sporočila za javnost, radijska dejstva, satellite feeds (prišepetavanja privržencem), dejstva na papirjih in podobno, zasujejo medije kot ploha z lahkotnimi novicami, ti pa jih posredujejo svojemu občinstvu. Zlata jama za novinarje željnih novic pa so predvsem poročila in tiskovne konference.

Dobro zrežirane fotografske priložnosti vzbujajo pozornost vizualnih podob, s katerimi uradniki okrepijo sporočila, ki jih želijo prenesti v javnost, prav tako pa te priložnosti dajejo televizijskim producentom ravno tisto, kar si najbolj želijo: že narejene novice z izvrstnimi podobami (Maltese, 1994, 215-216).

Čeprav je pomemben del »spin« kontrole vzdrževanje dobrih poslovnih odnosov z medijskimi predstavniki, je prav tako pomembno vedeti, kdaj jih zaobiti. Zato se uradniki pogosto poskušajo izogniti vmesnemu filtru poročevalcev s prenosom sporočil neposredno do ljudi (Maltese, 1994, 216).

Demonizacija spina je posledica pretiravanja, pomanjkanja zgodovinskega konteksta ter tekmovalnega novinarskega okolja (tekmovanje med novinarji in med novinarji ter predstavniki za stike z javnostmi), kjer se je vzpostavilo novo pripovedno ogrodje, ki daje smisel političnemu razvoju v dobi, kjer je ideološka diferenciacija med političnimi strankami majhna (McNair, 2000, 137).

4.2 »SPIN DOKTORJI«

Vzpon pojava spin se odraža v dejstvu, da je na razširjenem trgu informacij želja po zgodbah velika, da je v tekmi novinarjev, da prikažejo izvirnost zgodbe tako živa, da »obrnejo« katerikoli dogodek, ne glede kako nepomemben se zdi na prvi pogled in je na ta način škodljiv v javnosti. Andy McSmith s svojimi opažanji zapiše, da so spin doktorji produkt instant komunikacijske dobe, ki delujejo v drobnem prostoru med političnim dogodkom in novico, ki je predstavljena širšim javnostim (McSmith v McNair, 2000, 125).

Če so strokovni odnosi z javnostmi fenomen poznega dvajsetega stoletja, torej v času pluralne demokracije in množičnih medijev, ki so omogočili in razvili le te, je uporaba termina »spin doktor« natančno datirana v osemdeseta leta 20. stoletja. Ameriški novinar William Safire je termin izpostavil leta 1984, prav tako so ga uporabljali tudi ruski vohuni za opisovanje dezinformacij oziroma propagande ameriške obveščevalne agencije (CIA).

Termin se je pojavil kot stenografija za manipulativno, nenaklonjeno in grozečo obliko političnih odnosov z javnostmi, ki se močno razlikujejo od bolj sprejemajočega dela, ki naj bi ga opravljali predstavniki za odnose z javnostmi (McNair, 2000, 126).

Predstavniki za odnose z javnostmi naj bi v klasičnem pomenu besede opravljal nevtralno funkcijo oskrbovanja informacij medijem. Torej kot bi strokoven predstavnik za odnose z javnostmi opisal, je cilj takšnega dela pospeševanje komunikacije z mediji, podajanje informacij o delu vladnih teles, ter tudi zastopanje bolj ideološko usmerjenih strank kot na primer politične stranke, politični kandidati ali drugi politični akterji, ki si prizadevajo doseči določene komunikacijske cilje. (McNair, 2000, 126).

Današnji spin doktorji zagovarjajo za svojo osnovno nalogo da je njihov temeljni in priljubljeni obrambni mehanizem točnosti in podajanje informacij, ki naj bodo preproste in pristne.

Spin doktorji trdijo, da so tako kot njihovi predhodniki, zgolj funkcionarji političnih delodajalcev, čeprav je njihovo delovanje v medijskem prostoru popolnoma drugačno od tistega, kar so počeli njihovi predhodniki (McNair, 2000, 127).

Koncept spina v samem jedru vsebuje agresivno obrambo, vloga spin doktorjev pri tem pa je, da prikažejo njihovega klienta v najboljši možni luči. Če je predstavnik za odnose z javnostmi plačan tehnični strokovnjak, se ne ozira na ideološko komponento naročnika in je sposoben prestopati med političnimi strankami, torej je spin doktor integriran del višjega managementa, kjer je predstavljanje medijem prav tako pomembno kot organizacijski cilji in politične teme. Značilnost spina je torej stopnja političnosti, ki je moteča za državne organe in predstavnike za odnose z javnostmi.

Ključni pomen ima vera spin doktorja v svojega klienta, v »projekt«, ki ga izvaja, kakršen koli že je, in da ne zagotavlja zgolj samo strokovnega dela (McNair, 2000, 127).

Vloga, ki jo imajo mediji pri časovnem določanju političnih aktivnosti, je za politične stranke ključnega pomena prevzemanje tistih meril, v katerih so prikazane v najboljši možni luči. Tisti strokovnjaki, ki prevzemajo to delo, so označeni kot spin doktorji. Naloga spin doktorja pa je učinkovito predstavljanje strankarskih politik, z namenom zagotavljanja priljubljenosti in ugajanju volilnega telesa (Joyce 2001, 131).

Položaj, ki ga zavzemajo spin doktorji, kot posredniki med politiki in volilnim telesom, jim zagotavlja precejšnjo moč, kajti za učinkovito izvajanje svojih funkcij, potrebujejo uporabo velikega nadzora nad političnimi zadevami politične stranke in še posebej nadzor nad odnosi z mediji (Joyce 2001, 132).

Delovanje spin doktorja v stranki, ki je v vladi, zavzema tvorjenje nadzora nad medijskim delovanjem z izsiljevanjem novinarjev o pristranskem poročanju delovanja vlade, ali z zatajevanjem vladnih virov in publikacij, kateri zavzemajo kritično držo do nje (Joyce 2001, 132).

Vloga spin doktorjev je lahko tudi pospeševanje trenda, v katerem so uradne javne razglasitve vladnih politik predstavljene v medijih in ne v zakonodajnih telesih, katerih delo postane posledično zaradi tega trenda razvrednoteno (Joyce 2001, 131).

Aroganca spin doktorjev je privedla do nekakšne »demonologizacije« spina. Pred spin doktorji so bili predstavniki za stike z javnostmi v podrejenem položaju do novinarjev, podajali so bistvene in nevtralne informacije, medtem ko današnji spin doktorji pomilujejo novinarski poklic in postavljajo pod vprašaj tako imenovano »četrt« vejo oblasti. Sami pa nekako postajajo »peta veja oblasti«. Heffer pravi, da so nekoč politične stranke zaposlovale predstavnike za odnose z javnostmi, ki so dajali dejanske izjave o politiki, ter podajali govore politikov novinarjem. Danes imajo politične stranke spin doktorje, ki zavračajo dajanje informacij, dokler le te niso pripravljene za objavo ter raznašajo dejanska sporočila, ki se ponavadi skrivajo za blažilnimi pripombami v medijih (Heffer v McNair, 2000, 129).

Bryan Apleyard v svoji razpravi poudarja, da spin doktorji prispevajo k molčečnosti in nedostopnosti politike. »Karkoli spin doktorji smejo povedati in povedo, storijo to na vsakdanji način, pa naj bo to kultura, življenjski slog ali politika. Ponavadi izrabljajo človeško ignoranco in nezmožnost soočanja s predsodki in zapletenimi sistemi tega sveta.« (McWhirter v McNair, 2000, 130).

Vzpon spina ni posledica izroditve javnih sfer, ampak odgovor na tehnološki razvoj na eni strani in demokratizacija le-teh na drugi. Oba procesa pa sta vzpostavila potrebo po tistih političnih akterjih, ki so sposobni vplivati na javno mnenje in poklic, ki bo zagotavljal izvedbo teh storitev. Demonologija, ki opisuje te strokovnjake kot javnostim nenaklonjene manipulatorje, ki zasipavajo novinarje in nevedne javnosti s propagando, je popolnoma nekredibilna, saj so novinarji dokazali sami sebi, da so se sposobni odzvati na spin z povratnimi sredstvi, ki so jih razvili sami s posvečanjem vse več časa odkrivanju in kritiziranju njihovih »zlobnih bratov dvojčkov«. Politično novinarstvo in politični odnosi z javnostmi sta se razvila vzajemno drug ob drugem, odzivajoč se na adaptacije in inovacije drugega.

Prav tako, kakor nihče ne more razvrednotiti tekmovalnega političnega intervjuja, bo spin in spin doktorji z njim, ostal vdelan del komunikacijskih sistemov, ki so ga vzpostavili oboji (novinarji in t. i. spin doktorji) in hkrati bili proizvod le-teh. Kot je nekdo pripomnil: »Spin doktorji so prisotni že od vsega začetka. Današnja razlika je le v tem, da mediji sedijo na sovoznikovem sedežu.« (Crosland v McNair, 2000, 139).

4.3 JAVNI DNEVNI RED

Za politološki okvir smo si izbrali teorijo procesa oblikovanja dnevnega reda.

Oblikovanje dnevnega reda je tesno povezano z zaznavo relevantnih družbenih problemov in (ne)sposobnostjo transformacije teh problemov v predmet političnega odločanja. Odločanje o oblikovanju in izvajanju javnih politik se namreč lahko začne šele, ko bistveni problemi, povezani z določeno javno politiko, uspejo priti na dnevni red ustreznih in legitimnih političnih institucij. Proces oblikovanja dnevnega reda je zato ključna faza procesa izvajanja javnih politik.

Faza oblikovanja dnevnega reda torej bistveno določa celoten proces oblikovanja in izvajanja javnih politik, a sama po sebi še ne zagotavlja rešitve določenega problema (Lajh in Kustec-Lipicer 2002, 29).

4.3.1 POTEK OBLIKOVANJA JAVNEGA DNEVNEGA REDA

Je proces, v katerem zahteve iz sfere družbe prehajajo v javnost in s tem na problem opozarjajo javnopolitične odločevalce, ki oblikujejo dnevni red.

S procesom oblikovanja dnevnega reda se odloča o prihodnjem odločanju oziroma neodločanju (torej o prepoznanim javnem problemu) in se opredeli celotna podstat prihodnjega procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik (Lajh in Kustec-Lipicer 2002, 30).

Faza oblikovanja dnevnega reda ni enoten in zaključen pojav, temveč jo sestavlja več časovno in vsebinsko zaporednih dejavnosti.

Ko govorimo o fazi oblikovanja dnevnega reda, imamo v mislih kompleksen proces, pri katerem je treba temeljno analitično razlikovati med: zaznavo in opredelitvijo problema; mobilizacijo in agregacijo igralcev v posameznih fazah problema ter vsebinskim oblikovanjem dnevnega reda legitimnih političnih institucij. Tretja podfaza se ponavadi kaže kot ključni indikator politične moči (Grdešić 1995, 57).

Ena od pglavitnih težav v procesu oblikovanja dnevnega reda je pravočasno odkrivanje družbenih problemov in z njimi povezanih tematik. Uspešnost reševanja problemov je odvisna od pravilnega, ustreznega in pravočasnega identificiranja pojavov v družbenem okolju. Poleg tega pa je seveda bistvena pravilna interpretacija teh pojavov. Skladno s takimi razmišljanji so se razvile posebne tehnike za identificiranje in z njimi povezane tehnike za filtriranje tematik. Avtorja Hogwood in Gunn (v Lajh in Kustec-Lipicer 2002, 32) sta opredelila sedem tehnik aktivnega iskanja tematik: 1. neformalno iskanje informacij o novih javnopolitičnih temah; 2. iskanje ob pomoči administrativnih virov; 3. izvajanje demografskih analiz; 4. iskanje ob pomoči družbenih kazalcev in z njimi povezanih statističnih podatkov; 5. iskanje ob pomoči intuitivnih tehnik presojanja; 6. pregledovanje strokovne literature v smeri možnih razvojev dogodkov; 7. vrednotenje obstoječih politik. Vendar pa te tehnike za iskanje tem omogočajo le identificiranje le-

teh, kar pa še ne pomeni, da bodo uspele priti na dnevni red odločevalcev. Zato je ključnega pomena postopek filtriranja oziroma selekcioniranja predhodno identificiranih tem.

4.3.2 IGRALCI V PROCESU OBLIKOVANJA JAVNEGA DNEVNEGA REDA

Igralci v procesih oblikovanja in izvajanja javnih politik prevzemajo ključno vlogo, saj brez njih ne bi bilo subjektov, ki bi reševali nastale javnopolitične probleme.

V analizi političnih procesov, odnosov in rezultatov sta po Grdešičevem (1995) mnenju pomembni dve skupini igralcev:

1. Igralci znotraj političnih institucij in oblasti:
  - a) politični zastopniki izbrani v zakonodajne politične institucije (ki so lahko ali pa ne plačani za svoje delo, delegati, zastopniki ipd.);
  - b) imenovani ali voljeni nosilci političnih funkcij, ki svoj posel opravljajo profesionalno (politiki, predsedniki, nosilci izvršilnih oblasti, ministri);
  - c) administrativni in upravni aparat (strokovnjaki, ki so stalno zaposleni v organih oblasti, birokracija).
2. Igralci izven državnih oblasti. Ti igralci so številni in njihovo sodelovanje je povezano z vsebino, širino in določenim časom neke politične teme. V to skupino spadajo državljani kot volilno telo ali kot javnost, množični mediji, znanstveniki in strokovnjaki, vse ostale organizacije in skupine, ki želijo preko političnega procesa realizirati svoje interese (nevladne organizacije, sindikati, politične stranke v opoziciji, interesne skupine itd.) (Grdešić 1995, 67).

Vsak od zgoraj navedenih subjektov ima v procesu ustvarjanja političnega dnevnega reda večjo ali manjšo vlogo, ki mu je dana na njegov specifičen način in z razpoložljivimi sredstvi.

Lahko pa povemo, da bodo tisti, ki so bolj aktivni in legitimni, imeli večje možnosti za uveljavljanje svojih interesov (Grdešić 1995, 68).

Za boljše razumevanje vseh igralcev v procesu oblikovanja dnevnega reda, bomo zgoraj omenjeni skupini razdelali bolj podrobno, oziroma jih bomo razdelili na podskupine, ki imajo pri oblikovanju dnevnega reda stalno pomembno vlogo.

Predvsem se bomo osredotočili na tiste definicije akterjev, ki se nam zdijo relevantni za našo nalogo.

1. *politični vrh oziroma nosilci izvršilne veje oblasti*

Ti igralci na podlagi ustavne in institucionalne moči, s katero razpolagajo, na pomembna mesta v sistemu nameščajo ljudi, ki so jim lojalni, ti pa nato razpolagajo s pravico zakonodajne pobude, vetom ter drugimi ustavnimi instrumenti, ki lahko neposredno in dejavno vplivajo na družbeno politično življenje (Grdešić 1995, 68).

2. *politični zastopniki in delegati oziroma nosilci zakonodajne veje oblasti*

Pogosto se predstavniki zakonodajne veje oblasti znajdejo v središču medijske javne pozornosti, vendar pa njihova vloga v fazi oblikovanja dnevnega reda ni nujno tako pomembna kot pri sprejemanju različnih alternativ. Ker pa so ti igralci legitimno izvoljeni predstavniki različnih interesno-političnih sfer, jim prav to omogoča potencialno velik vpliv na oblikovanje javnopolitičnega dnevnega reda (Grdešić 1995, 69-70).

3. *uprava in administracija oziroma državna birokracija*

Najpomembnejše in najštevilčnejše mesto v procesih oblikovanja dnevnega reda se pripisuje javnim uslužbencem. Gre za igralce, ki imajo veliko pravno-proceduralnih znanj, v procesih, ki zadevajo fazo dnevnega reda, pa aktivno nastopajo v časovni točki oblikovanja in sprejemanja potencialnih rešitev, manj pa v sami točki oblikovanja dnevnega reda. Ta točka oblikovanja je precej hierarhično odrejena višjim predstavnikom izvršilne veje oblasti (»top down model«) (Grdešić 1995, 70).

4. *interesne skupine*

Vloga interesnih skupin je zlasti povezana z usmerjanjem pozornosti javnosti in politikov na nove probleme v družbi oziroma na boljše načine reševanje starih (Grdešić 1995, 72).

5. *politične stranke*

Podobno vloga pripada tudi političnim strankam, le da te za razliko od interesnih skupin prevzemajo tako imenovano politično platformo, saj nastopajo na volitvah in nadalje sooblikujejo oblast v sistemu. Politične stranke lahko uvrščamo tako med državne kot nedržavne vrste igralcev. Politične stranke kot državni igralec državne ravni nastopajo takrat, ko formalno sprejemajo odločitve kot članice parlamenta, torej ko imajo status parlamentarnih strank. Politične stranke kot igralci nedržavne ravni pa nastopajo takrat, ko na odločitve vplivajo kot predstavnice civilne družbe in ne institucije parlamenta. Tako torej lahko mirno zatrdimo, da v primeru, ko politične stranke sooblikujejo oblast v sistemu, prej nastopajo kot predstavnice državne kot nedržavne ravni (Kustec-Lipicer 2002, 36).

Parlamentarni sistemi, v katerih delujejo centralizirane in hierarhično organizirane politične stranke, omogočajo večjo možnost vplivanja na vsebino političnega delovanja kakor sistemi s prevlado koalicijskih vlad in fragmentiranih ter šibkih političnih strank (Grdešić 1995, 73).

6. *znanstveniki in strokovnjaki*

Vpliv znanstvenikov in drugih znanstvenih institucij na proces oblikovanja procesa dnevnega reda je večji v procesih oblikovanja in vrednotenja tem, kot v samih izborih vsebin odločanja političnih teles. Vpliv znanstvenikov na proces je lahko kratkoročne kot dolgoročne narave. Politiki torej znanosti ne uporabljajo neposredno za politično odločanje, ampak kot enega od virov idej, ki oblikuje, obvešča ter orientira družbo v določenem obdobju. Znanost ima tako dolgoročni vpliv na oblikovanje obče družbene klime, načine in okvire za razumevanje celotnega družbenega sveta, odnose med ljudmi in pristope reševanja družbenih problemov (Grdešić 1995, 74).

Posebej pa poudarjamo, da vedno večja kompleksnost procesov zahteva vedno večjo specializacijo, ki jo lahko v procese vnesejo šele strokovnjaki za posamezna vsebinska področja. Zato je potrebno nadalje definirati in opredeliti organizacije za analizo javnih politik, preko katerih znanstveniki in strokovnjaki v večini proizvajajo relevantne informacije, ki jih nato ostali javnopolitični igralci uporabljajo za reševanje javnopolitičnih problemov. Kot smo že prej navedli, v procesu oblikovanja javnih politik nastopajo tako državni kot civilnodružbeni igralci, zato Kustec-Lipicerjeva poudarja, da obstajata prav tako tudi v primeru organizacij dve ključni vrsti igralcev: državne oziroma vladne organizacije in zasebne organizacije. Zaradi narave naše naloge bomo definirali zgolj državne organizacije, ker področje njihovega delovanja zajema državne institucije, ki so ključnega pomena za to nalogo.

Organizacije za analizo javnih politik pod pojmom državne pomeni, da strokovno analitične organizacije delujejo znotraj vlade, kjer pod terminom vlada pojmujejo širši vidik vlade in ne zgolj izvršilne veje oblasti. Funkcije oziroma status javnosti tem organizacijam podeljujejo zlasti naslednje lastnosti: njihov ustanovitelj je država, plačnik njihovega dela je država, razpisovalec ter določevalec oziroma naročnik njihovih nalog je država, zaposleni imajo status državnih in javnih uslužbencev, organizacija ima znotraj vladnega telesa monopol, organizacijo lahko razpustijo na podlagi državne odločitve.

Kadar govorimo o državnih institucijah za analizo javnih politik, moramo poudariti tudi, da se le-te pojavljajo zlasti: na ravni izvršilne veje oblasti, znotraj posameznih ministrstev in deloma tudi v upravi, na ravni zakonodaje, ter deloma tudi na ravni sodne veje oblasti (Kustec-Lipicer 2002, 86, 87).

7. množični mediji

Množični mediji naj bi imeli pomembno vlogo pri oblikovanju dnevnega reda, saj izbirajo teme, diskusije ter vsebino javnega interesa, poleg tega pa so učinki medijev na oblikovanje stališč, mnenj in zaznav državljanov zelo veliki (Lajh in Kustec-Lipicer 2002, 37).

Skupino množičnih medijev bomo vzeli pod večji drobnogled in se dotaknili tudi vloge javnega menja v procesu oblikovanja dnevnega reda, saj predstavlja igralca, ki je neposredno povezan z množičnimi mediji in soustvarja teme, ki se uvrščajo na dnevni red javnih politik.

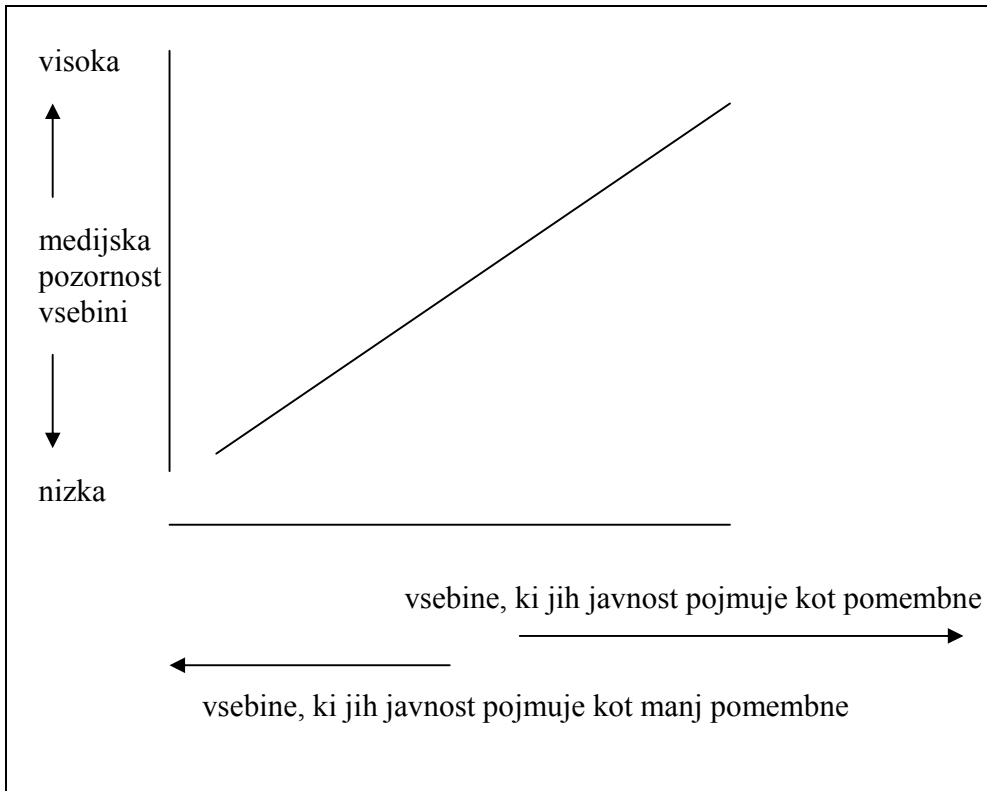
Številni avtorji zato vlogo javnega mnenja in množičnih medijev opredeljujejo kot ključnega kazalnika na prepoznavanje problemov. Dye (2002) poudarja, da lahko na podlagi empirije fenomen javnega mnenja na fazo oblikovanja dnevnega reda vpliva na sedem različnih načinov:

1. vez med javnim mnenjem in javno politiko – problem, ki se pojavlja pri vezi med mnenjem in politiko, je ta, da je neodvisnost javnega mnenja oblikovana preko akcij odločevalcev, torej javna politika oblikuje javno mnenje in s tem uvršča na dnevni red tiste probleme, ki se zdijo relevantni političnem odločevalcem. Po idealnem vzoru pa naj bi na dnevni red uvrščali tiste probleme, ki jih prepoznava javnost;
2. javnopolitični učinki – ko Dye govori o smeri vpliva na prepoznavanje javnopolitičnih problemov, je ta vedno v smeri, da javna politika oblikuje javno mnenje in ne obratno. Kot argumente navaja v tej tezi navaja da: a) ima le malo ljudi izoblikovana mnenja o številnih javnopolitičnih problemih; b) javno mnenje je zelo nestabilno in se lahko pod vplivi medijev spreminja iz tedna v teden; c) odločevalci sami nimajo jasnih predstav o javnem mnenju, saj večino informacij dobijo s strani drugih oblikovalcev javnega mnenja, urednikov časopisov, vodij interesnih skupin in drugih posameznikov ne pa od povprečnih državljanov;

3. učinki medijev – učinki medijev so zelo veliki, vendar pa Dye poudarja, da velikokrat velja zmotno prepričanje, da so novinarji, ki podajajo novice, sami javnost. Njihovo lastno mnenje pa je javno mnenje. Podobno se dogaja tudi odločevalcem, saj se odzivajo na mnenja posameznikov in novinarjev v prepričanju, da se odzivajo na mnenja javnosti;
4. javnomnenjske raziskave –lahko so otežene, saj ponavadi največji delež ljudi nima nikakršnega menja o večini javnopolitičnih tem, po katerih jih sprašujejo. Le malo je respondentov, ki priznavajo, da nimajo nikakršnega mnenja, v glavnem verjamejo, da je treba oblikovati mnenje na podlagi vprašanj oziroma odgovorov, o katerih prej sploh niso razmišljali. Zato prepogosto raziskave oblikujejo javno mnenje in s tem po avtorjevem mnenju povečujejo lastno spornost;
5. javno mnenje je nestabilno – nestabilnost javnega mnenja se iz zgoraj navedenih argumentov izraža tudi v časovnem zamiku. Mnenje o javnopolitičnih tematikah je pogosto tako šibko, da se respondenti po določenem času ne spominjajo lastnih odgovorov in na isto vprašanje odgovorijo popolnoma drugače;
6. zastavljanje javnomnenjskih vprašanj – mnenje se pogosto oblikuje že na predpostavki vprašanj, ki vsebinsko nakazujejo prevladujoče strinjanje ali nestrinjanje v odgovoru;
7. komunikacija z odločevalci – komunikacija je omejene narave, saj odločevalci informacije dobivajo s strani izbranih in vplivnih posameznikov oziroma skupin, s katerimi sestavljajo neformalna omrežja, kar pomeni, da dobivajo preozke informacije, ki jih posledično razumejo kot prevladujoče javno mnenje.

Poleg Dyeja pripisujeta velik pomen javnemu mnenju tudi avtorja McCombs in Shaw (Parsons 1995, 112-113). Avtorja sta z raziskovanjem predsedniške kampanje v ZDA in afere Watergate prišla do zaključka, da imajo mediji ključno vlogo pri oblikovanju dnevnega reda, na podlagi moči le-teh, ko determinirajo vsebine, o katerih potekajo pogovori. Tako ta model kaže, da mediji določajo katere vsebine javnost pojmuje kot

pomembne. Čim več pozornosti mediji posvečajo neki vsebini, tem bolj bo javnost videla to vsebino kot visoko prioriteto dnevnega reda in obratno.

Model McCombsa in Shawa pa v nadaljnjo fazo razvijeta Rogers in Dearing (Parsons 1995, 114), ki poudarjata, da poleg javnopolitičnega dnevnega reda obstajata še medijski dnevni red in javni dnevni red. V nasprotju z McCombsom in Shawom trdita da je oblikovanje dnevnega reda bolj interaktivni proces med različnimi igralci. Strinjata se s tem, da množični mediji vplivajo na oblikovanje javnega dnevnega reda, hkrati pa javni dnevni red vpliva podobno kot medijski, na javnopolitični dnevni red. Javnopolitični dnevni red pa prav tako vpliva tudi na medijskega, medtem, ko na medijski dnevni red vplivajo tudi dogodki iz »resničnega« sveta.

Z nazornim prikazom razvoja različnih modelov dnevnih redov in vpliva medijev na njih se nam zdi smotno prikazati tudi učinke medijev in njihov vpliv in moč, ki jih imajo pri oblikovanju javnega mnenja. Dye (Dye 2000, 38-40) poudarja da je mobilizacijo mnenj pri oblikovanju dnevnega reda lahko oblikovati preko medijev z različnimi načini.

Moč medijev je po Dyejevem mnenju skoncentrirana v rokah manjšega števila igralcev: urednikov, producentov, napovedovalcev, novinarjev in kolumnistov, ki delujejo v vodilnih televizijskih in prestižnih časopisnih hišah. Ti producenti in uredniki pa delujejo v ozadju in premnogi novinarji so znani samo zaradi njihovih podpisov pod prispevki. Vsi igralci, ki so vključeni v delovanje televizijskih mrež ponavadi odločajo o tem, katere teme in dogodke bodo sprejemali na svoj dnevni red in s tem oblikovali mnenje ljudi.

Oblikovanje novic vsebuje vse pomembne odločitve, kaj sploh so novice in katera javnost jih je »vredna«. Glavni igralci (uredniki in producenti) se odločajo, katerim temam bodo posvetili največ pozornosti. Te teme pa bodo posledično vplivale na pozornost javnosti in zahtevale od javnopolitičnih igralcev politično akcijo. Z odločanjem, kaj je novica in kaj ni, se večja pomembnost določene teme in s tem tudi pozornost javnosti. Če uredniki namenjajo temam v medijskem prostoru veliko pozornost, je pozornost javnosti večja. Seveda pa se ostali igralci (politiki, interesne skupine...) zavedajo pomembnosti medijske pozornosti, zato jo poskušajo pridobiti na svojo stran z ustvarjanjem situacij, ki jo bodo pritegnile.

Medijska pristranskost Medijski izvrševalci s pomočjo svojih lastnih političnih stališč in ekonomskih interesov, ki jim služijo kot vodilo odločajo, katere zgodbe in novice bodo zasedle medijski prostor novic in katere časovne termine televizijskih oddaj. Na splošno, so ti izvrševalci bolj liberalni v svojih odločitvah kot so drugi segmenti nacionalnega vodstva.

Temeljna motnja, ki se pojavlja v novicah, je nenehna potreba po ustvarjanju drame, akcije in soočenj, ki vzdržujejo v napetosti javne pozornosti. Za zajetje javne pozornosti je potrebna selekcija novic na osnovi čustvene retorike, pretresljivih incidentov, dramatičnih konfliktov ter pretiranih stereotipov. Bolj zapleteni problemi, kot na primer inflacija, javna vladna poraba, zunanja politika, pa so ponavadi poenostavljeni in pretirano zminimalizirani ali celo kar prezrti.

Medijski učinki Medijske učinke Dye kategorizira v naslednje skupine: a) identifikacija problemov in oblikovanje javnopolitičnega dnevnega reda; b) vplivni odnosi in vrednoti proti javnopolitičnim problemom; c) sprememba vedenja volivcev in političnih odločevalcev. Te tri kategorije so rangirane po stopnji vpliva medijev na njihovo občinstvo. Dye trdi, da resnična moč televizije ni v njenem prepričevanju javnosti za zavzemanje stališč o določenih tematikah. Prava moč televizije leži v procesu oblikovanja javnega reda. Torej odločanje o tem, katerim tematikam bo posvečeno več pozornosti in katere bodo prezrte. Mediji lažje ustvarjajo, kot pa spreminjajo že obstoječa mnenja.

4.3.3 ZVRSTI OBLIKOVANJA JAVNEGA DNEVNEGA REDA

Poleg igralcev v procesu oblikovanja dnevnega reda so prav tako pomembne tudi zvrsti oblikovanja procesa. Te zvrsti javnopolitične tematike pretvarjajo v aktualne družbene probleme.

Vložke predstavljajo razne tematike, ki se jih v družbi identificira kot potencialne vire družbenih problemov. Skozi filtre se izločijo tiste teme, ki so neprimerne za obravnavo, ali pa so jih kot neprimerne opredelili nosilci družbene moči. V okviru političnega sistema se teme opredelijo kot politično pomembni družbeni problemi, kakor jih zaznavajo nosilci družbene moči. V proizvodih pa so izraženi tisti družbeni problemi, ki se jim je uspelo uvrstiti na javnopolitični dnevni red legitimnih odločevalcev.

V vsakem političnem sistemu lahko razlikujemo različne zvrsti dnevnih redov. In sicer glede na: raven delovanja v političnem sistemu (državna, lokalna), javnopolitično področje delovanja (ekonomsko, zunanjepolitično, obrambno, itd.), časovno komponento (dolgoročno, kratkoročno) ter zvrsti političnih institucij (zakonodajne, izvršilne ali sodne) (Grdešić 1995,65,66).

Za razumevanje procesa oblikovanja dnevnega reda sta pomembni predvsem vsebina in pomen procesa samega. Zato mnogi avtorji (Cobb in Elder /1972/, Grdešić /1995/) razlikujejo med dvema zvrstema oziroma načinoma oblikovanja dnevnega reda: sistemskim in institucionalnim (vladnim, formalnim) dnevnim redom.

Cobb in Elder (1972) sta obe zvrsti dnevnih redov prikazala ob pomoči procesualnega načina širjenja vsebine v kontekstu oblikovanja institucionalnega dnevnega reda legitimnih političnih institucij. Po njunem mnenju se posamezna vsebina (tematika) širi od sprožilcev (našteli jih bomo kasneje) in pobudnikov najprej v fazo, v kateri se

opredeljujejo in specificirajo teme, nato se širijo v širšo javnost in na koncu preidejo na institucionalni dnevni red.

Cobb in Elder govorita o notranjih in zunanjih sprožilcih. Notranji sprožilci obsegajo na primer naravne katastrofe, nepričakovane človeške dogodke, tehnološke spremembe, neuravnoteženo, a pristransko razdelitev virov in ekološke spremembe. Zunanji sprožilci pa so vojna dejanja, inovacije v vojaški industriji, mednarodni konflikti in vzorci mednarodnih zavezništav.

Sistemi dnevni red sestavljajo vse javno predstavljene tematike v določeni družbi oziroma politični skupnosti, katere člani zaznavajo kot pomembne in o katerih bi, po njihovem mnenju, morale odločati pristojne legitimne politične institucije. Sistemski dnevni red torej obsega množico abstraktnih tem, katere javnost v določeni družbi zaznava kot pomembne, pri čemer pa ni nujno, da bodo te tematike sploh prišle tudi na formalni dnevni red legitimnih političnih institucij.

Institucionalni dnevni red, imenovan tudi vladni ali formalni, pa sestavljajo problemi, ki jih pristojne politične institucije zaznavajo kot pomembne in se pri njihovem reševanju aktivno angažirajo. V tem primeru gre za vprašanja, ki so že na formalnem dnevnem redu in pripravljena na odločanje. Gre torej za precej bolj konkretna in akcijsko oblikovana vprašanja (Grdešić 1995, 66).

Tako znotraj systemskega kot tudi institucionalnega dnevnega reda lahko razlikujemo med starimi in novimi vsebinami. Velik del vsebin odločanja je navzoč že daljše časovno obdobje. V takem primeru gre za stare teme, ki se redno obnavljajo v določenem časovnem ciklusu (volitve, proračun), ali pa prihajajo na dnevni red po potrebi. Take stare tematike zasedajo velik del odločevalskih zmogljivosti. Nove tematike pa svojega prihoda na dnevni red ne morejo zagotoviti z institucionalnimi rutinami, temveč morajo uporabiti drugačne mehanizme mobilizacije in predstavitve. Če si uspejo zagotoviti

pozornost in položaj na institucionalnem dnevnem redu, bi poizkušale izkoristiti prednosti, ki jih zagotavlja pridobljeni položaj. S tem nove teme postajajo stare (Lajh in Kustec-Lipicer 2002, 41).

5. NAČINI LOCIRANOSTI PROBLEMA DOSJEJA ZA MNOŽIČNO UNIČEVANJE V IRAKU NA JAVNI DNEVNI RED

V tem poglavju se bomo naslonili na naše podvprašanje, ki smo si ga zastavili že prej ter bomo seveda tudi poskušali primerno odgovoriti nanj. Zanima nas, na kakšen način se je dosje umestil na javni dnevni red vlade Velike Britanije. Za odgovor na vprašanje in umestitev bomo uporabili teorije javnih dnevnih redov, še posebej zvrsti le-teh, saj je dosje o orožju za množično uničevanje v Iraku po našem mnenju specifičen dokument, ki zahteva podrobnejšo analizo.

Problem po našem mnenju zahteva temeljitejšo analizo zvrsti javnega dnevnega reda, zato ga bomo poskušali analizirati preko modela, ki sta ga vzpostavila Cobb in Elder (1972).

Zunanji sprožilci, ki so v danem primeru znani, so izraženi v dosjeju, ki ga je sicer pripravil skupni obveščevalni komite, ki kot pobudnik izhaja prav iz istega vira, torej iz vlade Velike Britanije. Za karakterizacijo vojnih dejanj znotraj zunanjih sprožilcev po našem mnenju, dosje poroča: »Pod vodstvom Saddama Husseina je Irak razvil kemična in biološka orožja, pridobil rakete, ki dovoljujejo napade na sosednje države s temi orožji, ter vztrajno poskuša razviti jedrsko bombo. Iraško vodstvo je uporabilo kemična sredstva tako v vojni proti Iranu kot proti lastnemu ljudstvu. Po zaustavitvi ognja leta 1991 se je Hussein brezpogojno strinjal z uničenjem orožij za množično uničevanje.«

Naslednji zunanji sprožilec, ki ga Cobb in Elder (1972) omenjata, so vojaške inovacije: »Veliko informacij o orožjih za množično uničevanje v Iraku izvira iz poročil ZN in so že postala javna domena. Irak torej še vedno poseduje kemična in biološka sredstva ter orožja, ki jih je proizvedel pred Zalivsko vojno.

Poročila nakazujejo, da je Irak obnovil področja, na katerih je že prej proizvajal kemična in biološka sredstva. Prav tako se nakazuje, da je Irak sposoben proizvesti ta sredstva ter jih z bombami, minami artilerijskimi raketami ter balističnimi izstrelki izstreliti proti sovražniku.

Neodvisen in dobro raziskan pregled teh javnih dokazov je bil pripravljen s strani Mednarodnega inštituta za strateške študije (IISS) 9. septembra 2002. Poročilo IISS prav tako poroča, da je Irak sposoben proizvesti jedrsko orožje v nekaj mesecih po prejetju cepljivih materialov od tujih virov.« (Internet1).

Za dejavne interesne skupine, ki po Cobbu in Elderju (1972) skupaj z zunanjimi sprožilci oblikujejo temo, lahko označimo vlado Velike Britanije na podlagi izdanega dosjeja o orožju za množično uničevanje v Iraku. Konkretnije se lahko naslonimo na uvodne besede ministrskega predsednika, »...vendar pa želim, na višku debate o Iraku ter o orožju za množično uničevanje, deliti razloge z britansko javnostjo, kajti verjamem, da obstaja razlog o resni grožnji britanskemu nacionalnemu interesu.« (Internet1). Iz uvodnih besed je razvidno, da vlada zastopa celotni britanski nacionalni interes in s tem v našem primeru predstavlja interesno skupino.

Naslednji korak, ki je smiseln po modelu Cobba in Elderja je pozornost medijev, ki jo je tema vzbudila. Problem se je pojavil v širših medijih, vendar bomo za boljši pregled prikazali kronološki tok poročanja medijev o tej temi:

3. septembra Tony Blair obljubi izdajo dokazov v »nekaj tednih«.

5. septembra osnutek dosjeja zaokroži med mediji, vendar Alastair Cambell poudari, da še vedno potrebuje bistveno predelavo pred javno diskusijo.

10.–11. septembra se prvič v osnutku dosjeja pojavi 45 minutna izpeljava napada.

24. septembra je dosje objavljen, v njem pa je zapisano, da je Irak sposoben pripraviti orožje za množično uničevanje v 45 minutah. Tony Blair opiše to grožnjo kot »skrajno resno« (<http://media.guardian.co.uk/broadcast/story/0,,1021778,00.html>).

Po modelu Cobba in Eldera bi zgoraj naštetih dejavniki lahko bili del sistemskega dnevnega reda, za katerega je značilno, »da ga sestavljajo vse javno predstavljene teme v določeni družbi oziroma politični skupnosti, katere člani jih zaznavajo kot pomembne in o katerih bi, po njihovem mnenju, morale odločati pristojne legitimne politične institucije (Grdešić 1995, 66).«

Nadalje sistemskemu dnevnemu redu sledi institucionalna zvrst, ki pravi, da »gre za vprašanja, ki so že na formalnem dnevnem redu in pripravljena na odločanje« (Grdešić, 1995, 66). Naš problem se je sicer pojavil na formalnem (institucionalnem) dnevnem redu, vendar ni bil pripravljen za odločanje, marveč je bilo že prej odločeno s strani vladnih odločevalcev. To nazorno prikazuje uvodna beseda ministrskega predsednika v dosjeju o orožju za množično uničevanje v Iraku: »Velik del dokumenta, ki je bil objavljen danes, temelji na delu skupnega obveščevalnega komiteja, sestavljenega iz različnih obveščevalnih agencij. Komite deluje že preko 60 let in v svojem delovanju podaja redne ocene o zunanjih politikah in mednarodnih varnostnih vprašanjih.

Vse njegovo delo (komiteja) ter prav tako v njem zaobjeto gradivo so v glavnem zaupne narave. Pravzaprav je nekaj nezaslišano, da vlada objavi tak tip dokumenta. Vendar pa želim (ministrski predsednik) na višku debate o Iraku in orožjih za množično uničevanje, z britanskimi javnostmi deliti razloge z britansko javnostjo, kajti verjamem, da obstaja razlog o resni grožnji britanskemu nacionalnemu interesu...

...Komite mi je v nedavnih mesecih predstavil podobo, ki je postala nadvse zaskrbljujoča. Postalo je jasno navkljub sankcijam, da politika zadrževanja ni bila učinkovita, za zaustavitev razvoja orožij za množično uničevanje.

Sploh ne dvomim o tem, da je bil narejen napredek na področju orožij za množično uničevanje, ki predstavlja resno grožnjo, ter mora biti zaustavljen...

...Z informacijami, s katerimi sem bil seznanjen, ima vlada Velike Britanije pravico do podpore pri vseh zahtevah, pri zaustavitvi vseh programov orožij za množično

uničevanje. Zagotoviti moramo vse, da ne bo prišlo do uporabe teh orožij, ter preprečiti razvoj novih.« (Internet1).

Naš primer oziroma problem ne sovpada popolnoma s ponujeno zvrstjo dnevnega reda, saj so politični odločevalci tematiko zaključili, preden se je sploh pojavila na formalnem dnevnem redu. Prav tako pa je zaslediti tudi vpliv političnih odločevalcev na sistemski ravni, saj vsi sprožilci izhajajo predvsem in samo iz dosjeja o orožju za množično uničevanje v Iraku.

Na kratko bomo poskusili primer preveriti še preko ostalih alternativ, ki bi po našem mnenju tematiko lahko umestile v teorije javnih dnevnih redov.

Kot poudarjata Lajh in Kustec-Lipicerjeva lahko znotraj institucionalnega dnevnega reda razlikujemo med starimi in novimi vsebinami (Lajh in Kustec-Lipicer 2002, 41). Za naš primer velja, da je s pomočjo mobilizacije medijev in vladnih odločevalcev vzniknil na institucionalnem dnevnem redu, s tem postal nova tema in je izkoristil vse prednosti, da je ostal na dnevnem redu. Prihoda na institucionalni dnevni red pa si tematika ni zagotovila z »institucionalnimi rutinami, temveč z drugimi mehanizmi mobilizacij in predstavitev« (Lajh in Kustec-Lipicer 2002).

Naša tema je mobilizirala pozornost medijev, zato jo lahko umestimo tudi v McCombsov in Shawov model medijske pozornosti, kateri zatrjuje: »Čim več pozornosti mediji posvečajo neki vsebini, tem bolj bo javnost videla to vsebino kot visoko prioriteto dnevnega reda in obratno.« Naša tematika je zajela veliko medijsko pozornost in s tem pritegnila veliko pozornost javnosti (glej prilogo Kronološki pregled dogajanj, zapisan v medijih, glede dosjeja o orožju za množično uničevanje).

Analiza našega primera je bila umeščena v različne zvrsti javnih dnevnih redov, vendar se zaradi njene specifičnosti ne ujema z nobeno ponujeno alternativo. Na tem mestu se je torej smiselno vprašati, v kakšno zvrst dnevnega reda bi se dalo umestiti našo tematiko.

Ker nobena od alternativ ne ponuja odgovora na naša vprašanja, moramo potrditi, da gre za svojevrsten tip javnega dnevnega reda, za katerega je značilno, da problem vznikne na institucionalni zvrsti javnega reda, vsi sprožilci in vse pozornosti (medijske in pozornost širše javnosti), ki so del systemskega javnega dnevnega reda pa so nastavljene s strani vladnih odločevalcev. Vladni odločevalci nadalje svoj problem prenesejo na systemsko raven, in s tem sprožijo vse sprožilce, katere so ustvarili sami. Vprašanje o odločanju na institucionalnem dnevnem redu pa ni potrebno, saj je problem že sklenjen.

Lahko torej zatrjujemo, da so odločevalci dosegli namen ustvarjanja skupnega konsenza tako z mediji kot z javnostmi na obeh ravneh javnega dnevnega reda (torej na institucionalni in na systemski ravni), saj je bil dosje pripravljen s strani vlade Velike Britanije. Vendar pa moramo zatrditi, da je za dosego vsesplošnega konsenza, ki so ga vladni odločevalci posredno izsilili s prenosom tematike z institucionalne ravni na systemsko, po našem mnenju potreben še en dejavnik, oziroma njegova vloga pri pripravi in posredovanju dosjeja v javnost in zakonodajne institucije. Ker nam teorije javnih dnevnih redov ne ponujajo podrobnega vpogleda v te dejavnike, jih bomo predstavili v naslednjem poglavju.

6. VLOGA SPINA IN SPIN DOKTORJEV V DOSJEJU O OROŽJU ZA MNOŽIČNO UNIČEVANJE V IRAKU

V tem poglavju bomo predstavili vlogo spina in spin doktorjev, ki so po našem mnenju prikrojili dosje o orožju za množično uničevanje v Iraku. Poskušali bomo utemeljiti našo tezo in umestiti teoretične predpostavke spina in spin doktorjev v naše delo.

Kot pravi Jean Aitchison je: »Fenomen *spin doctornig* nizanje novic in informacij z namenom prikazati institucije oblasti v najboljši možni luči.« Torej je bil dosje o orožju za množično uničevanje v Iraku predstavljen kot dokument za javnost ter parlament in ne le kot ugotovitve obveščevalnih služb, ki bi jih preučevala vlada Velike Britanije.

Kot povzema lord Hutton v svojem poročilu: »Dosje je bil osnovan in pripravljen v majhni ekipi znotraj skupnega obveščevalnega komiteja (JIC). Predsednik komiteja je nosil vso odgovornost pri osnovanju dosjeja. Dosje, ki je vseboval 45 minutno usposobljenost, je bil izdan s strani vlade Velike Britanije 24. septembra 2002 s polnimi pooblastili obveščevalnega komiteja.

45 minutna usposobljenost je bila osnovana na poročilu, ki jo je prejela tajna obveščevalna služba od vira, za katerega je le-ta jamčila, da je zanesljiv. Ravno zaradi tega je domneva, podana s strani novinarja BBC-ja 29. maja 2003, v kateri trdi, da je vlada Velike Britanije vedela o nezanesljivosti trditve o 45 minutni usposobljenosti, preden jo je vstavila v dosje, popolnoma neutemeljena.

Prav tako je neutemeljena izjava, da 45 minutna usposobljenost ni bila vnesena v prvoten osnutek dosjeja z razlogom, ker je bila navedena samo preko enega vira in je s tem sprožila dvome obveščevalnih agencij o njeni resničnosti.

45 minutna usposobljenost se ni pojavila v prvih ugotovitvah in osnutkih pred 5. septembrom 2002 iz razloga, ker obveščevalno poročilo, na katerem je bila osnovana ni doseglo tajne obveščevalne službe pred 29 avgustom 2002. Zaradi tega ugotovitevna skupina skupnega obveščevalnega komiteja ni imela časa postaviti to trditev v osnutek dosjeja.

Dejstvo je tudi, da osebje, ki je zaposleno na oddelku za obrambo v vladi Velike Britanije ni nasprotovalo vključitvi trditve o 45 minutah v dosje, je pa predlagalo predrugačenje besednih zvez. Po njihovem mnenju so bile besedne zveze: »Predvidevamo, da Irak: poseduje vojaške načrte za uporabo kemičnega in biološkega orožja, ki jih je pripravljen uporabiti tudi proti lastni šiitski populaciji. Nekatera orožja tega tipa so lahko v 45 minutah pripravljena za uporabo.« premočne in namesto njih predlagajo poročilo domneva.

V imenu ministrskega predsednika je direktor za komunikacije vlade Velike Britanije pojasnil predsedniku skupnega obveščevalnega komiteja, da želi vlada okrepiti dosje z besedami, ki bi povečale grožnjo, izhajajočo iz orožij za množično uničevanje v posesti Saddama Husseina. Obenem pa je pripomnil, da vlada ne želi ničesar v dosjeju, s čimer se obveščevalne službe ne bi strinjale.

Predsednik JIC je potrdil nekatere predloge, ki mu jih je predlagala vlada Velike Britanije, vendar le tiste, ki so bile znane skupnemu obveščevalnemu komiteju, ter zavrnil ostale. Komite je prav tako potrdil dosje, ki ga je izdala vlada.

Prav tako je treba upoštevati dejstvo, da je ministrski predsednik želel imeti dosje, v katerem je močno izpostavljena grožnja o orožju za množično uničevanje, to pa je morda vplivalo na skupni obveščevalni komite, zato je pač uporabil močnejše besedne zveze v dosjeju.

Termin »sexed-up« je slengovski izraz in nakazuje nejasnost razumevanja konteksta razprave o dosjeju. Izraz bi lahko pomenil, da je bil dosje olepšan z dejstvi, ki so bila

obveščevalnim agencijam znana kot napačna in nezanesljiva, z namenom poudariti primer Saddama Husseina še močneje.

Kakorkoli že, v kontekstu oddaj, v katerih so se pojavljale domneve o »sfriziranosti dokumenta in upoštevajoč vse ostale domneve, ki so se pojavljale v istih oddajah, lahko potrdim, da so bile neutemeljene in zgolj z namenom, da bi poslušalci verjeli o olepšanosti poročila, ki naj bi bilo napačno in nezanesljivo.« (Internet2).

Iz povzetka poročila je jasno razvidno, da je direktor za komunikacije vlade želel »okrepiti dosje z besedam, ki bi podkrepile primer Saddama Huseina«, kar nakazuje na prirejanje dokumenta, ali kot pravi John Maltese (1994): »Obračanje (»to spin«) zgodbe je, izkoristiti jo v lastno korist s svojimi namestniki, izjavami za javnost, radijskimi dejstvi in ostalimi naklonjenimi viri, z namenom, da je zgodba prikazana s tistega zornega kota, kjer se kaže v najboljši možni luči«

Trdimo lahko, da so imeli ključno vlogo za objavo dosjeja v medijih in postavitev le-tega na insitucionalno agendo spin doktorji. S tem ko je »... direktor za komunikacije vlade Velike Britanije pojasnil predsedniku skupnega obveščevalnega komiteja, da želi vlada okrepiti dosje z besedami, ki bi povečale grožnjo, izhajajočo iz orožij za množično uničevanjev posesti Saddam Hussein in obenem pripomnil, da vlada ne želi ničesar v dosjeju, s čimer se obveščevalne službe ne bi strinjale.«, se je odvila, kot pravi Aitchinsonova (2003) umetnost retorike, ki je terminsko dovršena in v službi strokovnjakov, ki so v interakciji z ostalimi strokovnjaki.

Tudi Huttonova trditev o medijski razpravi, ki pravi, da so se v kontekstu oddaj, v katerih so se pojavljale domneve o »sfriziranosti« dokumenta, upoštevajoč vse ostale domneve, ki so se pojavljale v istih oddajah, bile neutemeljene in zgolj v namen, da bi poslušalci verjeli o olepšanosti poročila, ki naj bi bilo napačno in nezanesljivo.« nakazuje na vpliv strokovnjakov, ki so po McNairovem (2000) mnenju javnostim nenaklonjeni manipulatorji, ki zasipavajo novinarje in nevedne javnosti s propagando.

Kot je razvidno tudi iz medijev, ki prav tako potrjujejo našo tezo, da so se spin doktorji odločili za prihod tematike na institucionalni javni dnevni red: »Mnogo domnevnih opravičil za vojno v Iraku se je izkazalo za izmišljene... Fiasko pri iskanju orožja za množično uničevanje je bil opisan kot 'obveščevalna polomija', vendar pa to ne izpodbija dejstva, da je bil na obveščevalne agencije vršen velik pritisk z namenom obvestiti Blaira o tem, kar je hotel slišati...« (Paul Krugman, 30. maj 2003, *New York Times* v: *The Guardian*, 31. maj 2003).

»Downing Street je v svojem dosjeju o množičnem uničevanju trdil, da je Irak sposoben v 45 minutah uporabiti orožje za množično uničenje, za katerega po nekaterih virih trdijo, da je vprašljiv tudi s strani britanske obveščevalne službe... « (*Financial Times Editorial*, 30. maj 2003, v *The Guardian*, 31. maj 2003).

McNair (2000) poudarja, da koncept spina v samem jedru vsebuje agresivno obrambo, kar nakazuje trditve o 45 minutah, ki je bila osnovana na poročilu, ki ga je prejela tajna obveščevalna služba od vira, za katerega je le ta jamčila, da je zanesljiv. Ravno zaradi tega je domneva, podana s strani novinarja BBC-ja 29. maja 2003, v kateri je trdil, da je vlada Velike Britanije vedela o nezanesljivosti trditve o 45 minutah, preden jo je vstavila v dosje, popolnoma neutemeljena.

Vloga spin doktorjev pri tem pa je, da prikažejo svojega klienta v najboljši možni luči, ali kot pravi Hutton v svojem poročilu: »Prav tako je neutemeljena izjava, da trditve o 45 minutah ni bila vnesena v prvoten osnutek dosjeja z razlogom, češ da je bila navedena samo preko enega vira in je s tem sprožila domneve obveščevalnih agencij o njeni resničnosti.« (Internet2).

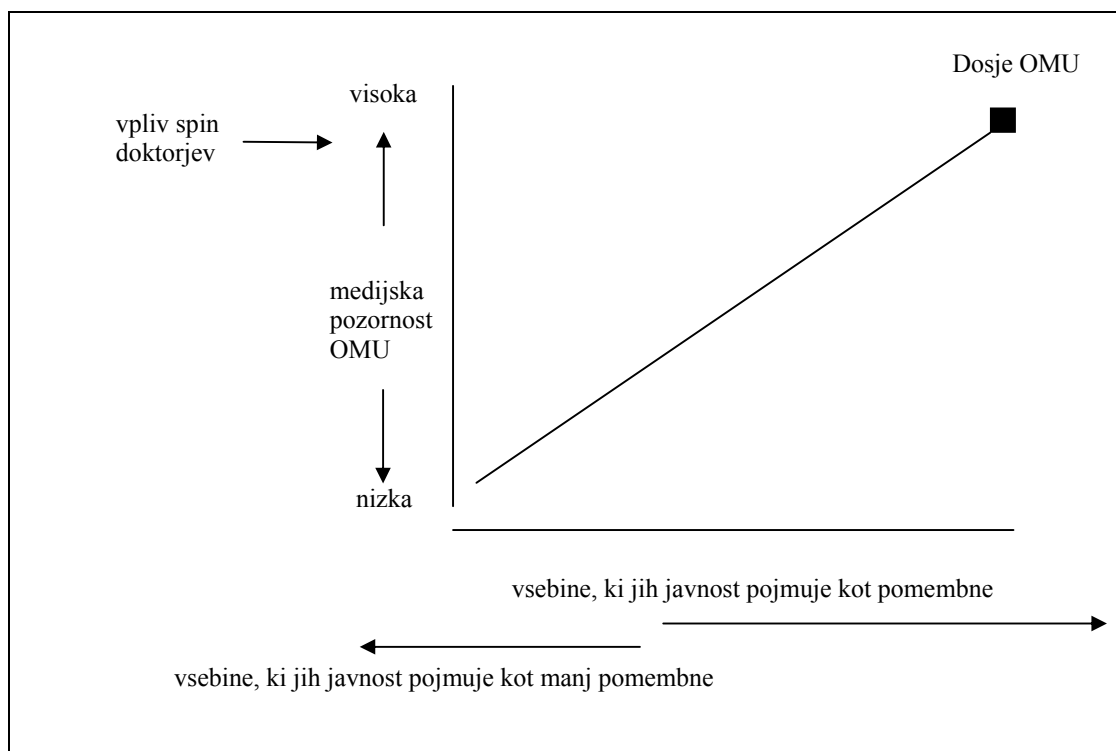
7. SKLEPNA BESEDA

Teza, ki smo si jo zastavili v našem delu, se nam zdi utemeljena.

Vladni odločevalci oziroma v našem primeru vlada Velike Britanije so dosje najprej umestili na institucionalni javni dnevni red in nato še priredili kot sistemsko temo, vendar so ga temeljito prikrojili svojim potrebam in, kot je razvidno iz dosjeja, tudi svojim interesom.

Z obravnavanjem institucionalnih javnih dnevnih redov in vključitve našega primera v metodološke modele, ki obravnavajo le-te, smo prišli do zaključka, da je naša tematika specifična in ne sovпада z nobeno od ponujenih alternativ. Vendar pa moramo upoštevati tudi dejstvo, da smo v nalogi uporabili model, ki je nastal v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja in ki upošteva samo eno vlogo medijev, ki naj bi bila zgolj poročanje.

Tisto kar daje naši tematiki specifično težo in neskladnost z vsemi zvrstmi javnih dnevnih redov so ravno spin doktorji, ki prevzemajo tista merila, v katerih so politični odločevalci prikazani v najboljši možni luči v medijih. Prav tako so spin doktorji v našem primeru poskrbeli za učinkovito predstavitev dosjeja javnosti in poskrbeli za priljubljenost le tega. To prikazuje nazorno naša nova shema v kateri je razvidna vloga spin doktorjev in njihov vpliv na medijske politike in s tem posledično na javnosti.

Podvprašanje, ki smo si ga zastavili v naši nalogi, nam ni dalo zelenega odgovora. Kot je razvidno iz našega primera, je bila tema postavljena na javni dnevni red kot dokončno dejstvo, vendar kot smo potrdili tudi kasneje, po odločitvi strokovnjakov, ki naj bi prispevali k molčečnosti in nedostopnosti politike ostalim javnostim.

Zato trdimo, da se je z razvojem fenomena spin in spin doktorjev, vzpostavil nov model znotraj oblikovanja institucionalnih agend, za katerega je značilno, da problem vznikne na institucionalni zvrsti javnega dnevnega reda, vsi sprožilci in vse pozornosti, ki so del sistemske zvrsti javnega dnevnega reda (medijske in pozornost širše javnosti) pa so nastavljene s strani vladnih odločevalcev. Spin doktorji v našem primeru z svojim osnovnim in priljubljenim obrambnim mehanizmom razširjajo točnost informacij, ki so preproste in pristne, ter predstavljajo njihovo osnovno nalogo delovanja.

Dosje o orožju za množično uničevanje v Iraku in njegova medijska pozornost predstavljata tipično delovanje spin doktorjev, ki so produkt instant komunikacijske dobe

in ki delujejo v drobnem prostoru med političnim dogodkom in novico, ki je predstavljena širšim javnostim.

Glavni namen spin doktorja pa je vera v njegovega klienta, v »projekt«, ki ga izvaja, kakršen koli že je, in da ne zagotavlja zgolj samo strokovnega dela.

S tem, ko je bil dosje umeščen na vse zvrsti javnih dnevni redov s strani spin doktorjev, je bil dosežen nekakšen vsesplošen konsenz, ki ga je sprejela tako laična kot politična javnost. Vendar pa ta konsenz ni bil dosežen prostovoljno, ampak preko nadzora medijskega delovanja o pristranskem poročanju vlade Velike Britanije o dosjeju. Prav tako je bil dosje predstavljen v medijih kot javna razglasitev vladnih politik vlade Velike Britanije. Delovanje spin doktorjev v ozadju in njihovo prikrojavanje ter umeščanje dosjeja na javni dnevni red vlade Velike Britanije, je več kot očitno in po naši analizi tudi sistematično dokazano.

Prvi korak, ki potrjuje našo tezo, je razviden že pri analizi zvrsti javnih dnevni redov, kjer spin doktorji oziroma vladni odločevalci umestijo dosje na sistemsko raven, za katero pa je značilno, da na njej vzniknejo vse teme, ki jih zaznajo mediji in širše javnosti. Spin doktorji torej umestijo dosje o orožju za množično uničevanje v Iraku na sistemsko raven oziroma pritegnejo pozornost medijev, kar pa je seveda tudi ena od njihovih osnovnih nalog.

Prav tako je razvidno iz samega dosjeja, da je bil prirejen za točno določene javnosti (britanski parlament in medije), kar zopet nakazuje na spin in delovanje spin doktorjev. Prepričevanje javnosti, da je problem resen in grožnja neposredna, je strokovno delo spin doktorjev, s čimer zopet potrjujemo našo tezo.

Torej spin doktorji so odigrali ključno vlogo pri umestitvi dosjeja o orožju za množično uničevanje v Iraku na javni dnevni red vlade Velike Britanije in s tem sprožili plaz posledic, ki so bile v interesu vlade same.

Primer dosjeja o orožju za množično uničevanje v Iraku se zdi na prvi pogled kot razkritje velike afere in teorije iger političnih odločevalcev. Vendar so politični odločevalci dosegli svoj namen in predstavili primer dosjeja kot dovršeno izvajanje javnih politik. Vendar pa te politike postanejo »javne« šele, ko so predstavljene in razglašene v medijih. Zatorej so te politike v našem primeru najprej vladne in šele nato javne. Odločanje o tem, kdaj naj bi se primer predstavil javnostim, pa so odločevalci prepustili spin doktorjem, ki sicer zavračajo dajanje informacij, dokler le-te niso pripravljene za objavo, ter raznašajo dejanska sporočila, ki se ponavadi skrivajo za blažilnimi pripombami v medijih.

8. LITERATURA IN VIRI

- Aitchison, Jean. 2003. *New media language*. London, New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Cobb, R. W. and C. D. Elder (1972) *Participation in American politics: The Dynamics of Agenda-Building*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, Md.
- *Daily Telegraph Editorial*, 30. maj 2003 v *The Guardian*, 31. maj 2003, v <http://www.guardian.co.uk/editor/story/0,,967586,00.html> (20. september 2006)
- Dye, Thomas R. 2002. *Understanding public policy*. Upper Saddle River (N.J.): Prentice Hall, cop.
- *Financial Times Editorial*, 30. maj 2003, v *The Guardian*, 31. maj 2003 v <http://www.guardian.co.uk/editor/story/0,,967586,00.html> (20. september 2006)
- Fink-Hafner, Danica in Lajh, Damjan. 2002. *Analiza politik*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Grdešić, Ivan. 1995. *Političko odlučivanje*. Zagreb: Alinea.
- Heffer, S., »Spinning for a living ... who cares?«, *British Journalism Review*, volume 6 number 4, 1995, pp.6–10, v *Journalism and Democracy an Evaluation of Political Public Sphere*, B. McNair, London: Routledge.
- Internet1: *Iraq's Weapons of Mass Destruction, The Assesement of the British Government*, 2002 v <http://image.guardian.co.uk/sys-files/Politics/documents/2002/09/24/dossier.pdf> (15. april 2006)

- Joyce, Peter. 2001. *Politics*. London: Hodder: Headline.
- Krugman, Paul. 30. maj 2003, *New York Times* v *The Guardian*, 31. maj 2003 v <http://www.guardian.co.uk/editor/story/0,,967586,00.html> (20. september 2006)
- Lajh, Damjan in Kustec-Lipicer, Simona. 2002. *Proces oblikovanja dnevnega reda. V Analiza politik*. Urednica Danica Fink-Hafner. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Maltese, John Anthony. 1994. *Spin Control: the White House Office of Communications and the Management of Presidential News*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- McNair, Bryan. 2000. *Journalism and Democracy. An Evaluation of the Political Public Sphere*. London: Routledge.
- McSmith, A., »In his own image«, *Observer*, September 29 1996, v *Journalism and Democracy an Evaluation of the Political Public Sphere*, B. McNair, London: Routledge.
- Plamer, Jerry. 2000. *Spinning into Control News Values and Source Strategies*. London and New York: Leicester University Press.
- Parsons, Wayne. 1995. *Public Policy: an Introduction to Theory and Practice of Policy Analysis*. Cheltenham (UK), Northampton (USA): E. Elgar.
- Porter Henry, Sunday September 28, 2003, *The Observer* v <http://observer.guardian.co.uk/comment/story/0,,1051145,00.html> (20. september 2006)

- Internet 2: *Report of the Inquiry into the Circumstances Surrounding the Death of Dr David Kelly C.M.G.* v <http://www.the-hutton-inquiry.org.uk/content/report/index.htm>
(15. april 2006)
- Street, John. 2001. *Mass Media, Politics and Democracy*. London: Palgrave.
- *Timeline: Dossier Affair at a Glance*, January 29, 2004 v <http://media.guardian.co.uk/broadcast/story/0,,1021778,00.html>. (15. april 2006)

9. PRILOGE

PRILOGA A:

KRONOLOŠKI PREGLED DOGAJANJ, ZAPISAN V MEDIJIH, GLEDE DOSJEJA O OROŽJU ZA MNOŽIČNO UNIČEVANJE

April–junij 2002 dr. David Kelly, znanstvenik z ministrstva za obrambo, je glavni svetovalec pri oblikovanju dosjeja o množičnem uničevanju.

3. septembra Tony Blair obljubi izdajo dokazov v »nekaj tednih«.

5. septembra osnutek dosjeja zaokroži med mediji, vendar Alastair Cambell poudari, da še vedno potrebuje bistveno predelavo pred javno diskusijo.

10.–11. septembra se prvič v osnutku dosjeja pojavi trditev o 45 minutah.

24. septembra je dosje objavljen, v njem pa je zapisano, da je Irak sposoben pripraviti orožje za množično uničevanje v 45 minutah. Tony Blair opiše to grožnjo kot »skrajno resno«.

7. maja 2003 dr. David Kelly v telefonskem pogovoru z reporterko Susan Watts pojasni, da so bila dejstva v septembrskem dosjeju predstavljena zelo pragmatično.

22. maja se dr. David Kelly v Londonskem hotelu sreča s korenspondentom BBC-ja Andrewom Gilliganom.

29. maja Gilligan v radijskem programu citira svoj vir, ki zatrjuje »pretiranost« septembrskega dosjeja s strani vlade.

2. junija korespondentka Susan Watts poroča o velikih političnih pritiskih na obveščevalne službe zaradi trditve o 45 minutah. Te trditve naj bi zagovarjal višji uslužbenec ministrstva za obrambo.

19. junija Gilligan komiteju za zunanje zadeve pojasni, da je bil njegov vir »eden izmed višjih uslužbencev, ki je bil zadolžen za pisanje dosjeja«.

25. junija se Alastair Campbell sooči z komitejem za zunanje zadeve ter zatrjuje, da je BBC-jeva ugotovitev »popolnoma neresnična... pravzaprav je laž«.

26. junija Campbell zahteva od BBC-ja opravičilo. Za direktorja novic na BBC-ju, Richarda Sambrooka, pa je to pritisk vlade, kakršnega še ni bilo do sedaj.

5. julija Timesovo poročilo zatrjuje, da je bil Gilliganov vir znanstvenik delujoč v Iraku.

7. julija se gospod Blair sestane z vladnimi svetovalci ter z dr. Kellyjem. Komite za zunanje zadeve objavi svoje poročilo o Iraškem obveščevalnem dosjeju.

10. julija mediji *Times*, *Guardian* in *Financial Times* navedejo za vir Gilliganovih navedb dr. Davida Kellyja.

15. julija komite za zunanje zadeve, po soočenju z dr. Davidom Kellyjem, odloči, da dr. Kelly večinoma ni bil vir za napihnjene trditve.

17. julija se Gilligan še drugič sooči z komitejem za zunanje zadeve, kjer je ožigosan kot »nezadovoljiva priča«. Ob 15. uri istega dne dr. David Kelly odide na sprehod, s katerega se ne vrne do večera. Ob 23.45 njegova družina obvesti policijo.

18. julija postane dr. Kelly pogrešana oseba. OB 9.20 policija odkrije truplo blizu njegovega doma.

19. julija policija potrdi, da je našla truplo pogrešanega dr. Davida Kellyja. Vzrok smrti naj bil samomor.

21. julija je Lord Hutton imenovan za vodjo neodvisne preiskave o okoliščinah dr. Kellyjeve smrti.

18. avgusta vodja Blairovega kabineta Jonathan Powell razkrije, da po njegovem prepričanju iraški dosje ni vseboval dokazov o »neposredni grožnji«.

19. avgusta Alastair Campbell pred Huttonovo komisijo izjavi, da ni imel nič z vstavitvijo trditve o 45 minutah v septembrski dosje leto prej.

20. avgusta predstavniki No 10 razkrijejo, da je Campbell dopustil dr. Kellyjevo priznanje. V istem času pa Gilligan v elektronskemu sporočilu namenjenemu komiteju za zunanje zadeve razkrije identiteto dr. Kellyja.

27. avgusta se sekretar za obrambo Geof Hoon distancira od odločitve za razkritje imena dr. Davida Kellyja v javnosti in izjavi, da je bil Downing Street zaupno vpleten v delovanje znanstvenika.

28. avgusta pred Huttonovo poroto priča Tony Blair ter izjavi »da prevzema vso odgovornost« za odločitev o razkritju imena dr. Davida Kellyja v javnosti.

29. avgusta odstopi s položaja direktorja komunikacij v Downing Streetu Alastair Campbell, zanikajoč, da je Huttonova komisija vplivala na njegovo odločitev. (*Timeline:*

Dossier Affair at a Glance, January 29, 2004 v

<http://media.guardian.co.uk/broadcast/story/0,,1021778,00.html>).

PRILOGA B:

ODZIV MEDIJEV NA BBC-jev INTERVJU

Zadnjega februarja, po koncu Newsnight intervjuja z Jeremyjem Paxmanom je ministrski predsednik izjavil: »Mogoče se motim, ampak v to verjamem.« Ne obstaja več niti najmanjši dvom, da se je Tony Blair motil: dokazi, ki jih je prikazal za podporo vojni proti Iraku, so bili zmotni... Na kratko, Tony Blair je napravil eno najhujših napak od vseh ministrskih predsednikov v zadnjih stotih letih.

Njegova samozavest je ostala neomajna, njegov nadzor nad vlado je ostal nespodbit in mu s tem omogočil, po tehtnih razgovorih in načrtovanjih s Petrom Mandelsonom, preusmeritev pozornosti domače javnosti na domačo agendo...

... Politični novinar John Kampffer je razkril, da je po posvetu z sekretarjem za zunanje zadeve, ministrski predsednik preslišal opozorilo o morebitnih katastrofalnih posledicah te vojne ter priporočilo, da se te vojne sploh ne bi bilo potrebno udeležiti.

... »Vladna administracija poudarja grožnjo, ki jo predstavlja tuja moč. Govori se o povezavah z islamskim fundamentalističnim terorizmom; opozarja se o jedrskem programu. Mediji in novice, ki jih kreirajo le-ti, potrjujejo vse to in dežela je bila nenadoma pahnjena v vojno... Film imenovan *Wag the Dog* je prikazoval veliko zaroto... In če mislite, da ni povezav z dogodki v zadnjem času, ste v veliki zmoti.« (Porter Henry, Sunday September 28, 2003, *The Observer*).

»Mnogo domnevnih opravičil za vojno v Iraku se je izkazalo za izmišljene... Fiasko pri iskanju orožja za množično uničevanje je bil opisan kot *obveščevalna polomija*, vendar pa to ne izpodbija dejstva, da je bil na obveščevalne agencije vršen velik pritisk z

namenom obvestiti Blaira o tem, kar je hotel slišati...« (Paul Krugman, 30. maj 2003, *New York Times* v *The Guardian*, 31. maj 2003).

»Downing Street je v svojem dosjeju za množično uničevanje trdil, da je Irak sposoben v 45 minutah uporabiti orožje za množično uničevanje, za katerega po nekaterih virih trdijo, da je vprašljiv tudi s strani britanske obveščevalne službe«... (*Financial Times Editorial*, 30 maj 2003, v *The Guardian*, 31. maj 2003).

»Gospod Blair je v obupu za podporo v lastni stranki pustil *pribiti na križ* dosje za množično uničevanje ter dovolil svojemu spin stroju pretiravati o nevarnosti, ki grozi Veliki Britaniji. Mogoče je zmagal v vojni, ki je bila moralno upravičena, vendar je izgubil v argumentih, ki so bili slabo predstavljeni.« (*Daily Telegraph Editorial*, 30. maj 2003, v *The Guardian*, 31. maj 2003).